

УДК 341.44+343.412.2
DOI: 10.31733/17-03-2023-427-430

Тетяна БАДАЛОВА

ад'юнкт кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань

Юлія ТКАЧ

ад'юнкт кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВООПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ
(на прикладі Дніпропетровської області)**

24 лютого 2023 минув рік з початку повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації в Україну, яке перетворилося на найбільшу конвенційну війну в Європі після Другої світової війни. Повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року стало продовженням злочину агресії, яку Росія здійснює проти України з лютого 2014 року, коли вона тимчасово окупувала Автономну Республіку Крим, місто Севастополь та окремі регіони в Донецькій та Луганській областях України. Своїми злочинними діями Росія грубо порушила Статут ООН, фундаментальні норми й принципи міжнародного права, низку двосторонніх та багатосторонніх договорів. Вже рік, як Україна захищає себе та увесь демократичний світ від російського неоколоніалізму, щоденно віддаючи життя найкращої половини своїх громадян за свободу, демократію та верховенство права.

За рік повномасштабної війни з боку країни агресора – Російської Федерації скоєно велику кількість міжнародних злочинів.

Рішення про затвердження Указу президента України про введення воєнного стану в Україні Верховною Радою України неодноразово приймалося у зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією РФ проти України.

Відповідно до п. 21 та п. 31 ч. 1 ст. 106 Конституції України та ст. 5 закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан в нашій країні продовжується нашим парламентом на кожні 90 днів. Черговим таким рішенням є Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження дії воєнного стану в Україні» від 06.02.2023, яким ВРУ підтримала президентський законопроект №8419 [1].

У зв'язку із зазначеним не втрачає своєї актуальності і залишається найбільш гострим питанням щодо притягнення російських військових злочинців до кримінальної відповідальності і їх екстрадицію в Україну.

Як реакція на повномасштабне вторгнення РФ в Україну та здійснення злочинів відносно громадян України компетентними органами України відкрито ряд кримінальних проваджень. Відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора України, а саме «Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за 12 місяців 2022 року», до Єдиного реєстру досудових розслідувань (надалі ЄРДР) за статтею 149 (торгівля людьми) внесено 1040 кримінальних правопорушень. З них: за ч. 2 (торгівля неповнолітніми, торгівля групою осіб, торгівля в поєднанні з насильством) всього – 474; за ч. 3 (торгівля людьми, що спричинила тяжкі наслідки) всього – 503; з обвинувальним актом направлено до суду: 389 кримінальних проваджень. За січень 2023 відповідно до «Єдиного реєстру досудових розслідувань» за статтею 149 (торгівля людьми) внесено 32 кримінальних правопорушень. З них: за ч. 2 (торгівля неповнолітніми, торгівля групою осіб, торгівля в поєднанні з насильством) всього – 28; за ч. 3 (торгівля людьми, що спричинила тяжкі наслідки) всього – 1; з обвинувальним актом направлено до суду: 0 кримінальних проваджень [2, 3].

Так, розпочаті бойові дії з боку країни агресора – Російської Федерації принесли деякі зміни, насамперед торкнулися незахищеної частини населення: жінок, дітей, людей похилого віку та осіб з обмеженими можливостями.

Згідно доповіді Директора Міжнародної комісії з питань зниклих безвісти (International Commission on Missing Person, ICMP) Метью Холлідея під час війни в Україні

зникли безвісти понад 15 тисяч осіб. Лише у Маріуполі, за оцінками влади, загинули або зникли безвісти 25 тисяч людей, в тому числі і діти [4].

Окрім цього аналітичним порталом України «Слово і діло» від уповноважених органів України отримано дані щодо кількості депортованих дітей та громадян України до РФ. Так, згідно вказаної публікації до РФ були депортовані щонайменше 2 мільйони 800 тисяч громадян, серед яких понад 8 тисяч українських дітей. Станом на 01.03.2023 остаточне місцеперебування вказаних осіб не відоме [5]. Виходячи з цього не виключаємо можливість використання вказаних осіб у якості так званого товару для торгівлі та подальшої експлуатації для порнобізнесу, зайняття жебрацтвом, можливого вилучення органів тощо. Жертвами торгівлі людьми частіше стають жінки, діти, особи з обмеженими можливостями та особи без постійного місця мешкання.

В Україні ще до початку воєнних дій торгівля людьми була досить актуальною, а з початком повномасштабного вторгнення РФ до України набула ще більшої актуальності. Заборона торгівлі людьми передбачена як в Українському так і в Міжнародному законодавстві. Основним нормативно-правовим актом в Україні є Закон України «Про протидію торгівлі людьми», від 20.09.2011 №3739-VI [6], яким визначено що попередження торгівлі людьми – це система заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до торгівлі людьми (ст. 1 ЗУ «Про протидію торгівлі людьми»). Кримінальним кодексом України передбачено відповідальність за торгівлю людьми (ст. 149 КК України) [7].

В міжнародному законодавстві відповідно до ст. 2 Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005 передбачено боротьбу, запобігання торгівлею людьми на національному та транснаціональному рівні.

Сьогодні, як ніколи, міжнародне співробітництво між державами є одним з основних інструментів, яке спрямоване на об'єднання зусиль у боротьбі із злочинністю. Звісно умови воєнного стану значно ускладнюють процес взаємодії між державами, але навіть за таких обставин не можливо допускати ситуацій, які б призвели до ухилення від кримінальної відповідальності осіб, які скоїли кримінальні правопорушення. У зв'язку з цим виникає потреба широкомасштабного співробітництва і використання продуктивного механізму міжнародної взаємодії. Не зважаючи на сучасні прогалини в чинному законодавстві України ефективним правовим інститутом, використовуваним у міжнародній практиці співпраці держав є інститут екстрадиції, за допомогою якого забезпечується невідворотність відповідальності та покарання осіб, які вчинили злочин на території тієї чи іншої держави.

Наразі екстрадиція – це найбільш реалізовувана процесуальна форма міжнародного співробітництва.

Механізм проведення процедури екстрадиції, закріпленій у КПК України та термінологічна одиниця «екстрадиція» вживається у значенні видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для: 1) притягнення до кримінальної відповідальності; 2) виконання вироку. Саме згідно з КПК України екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, її встановлення на території однієї держави, перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі, а також прийняття рішення за запитом та фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися із запитом про видачу [8].

Як свідчить Статистика Україна в порядку екстрадиції отримала від Російської сторони у 2018-му – 16 осіб, у 2019-му – 14 осіб, у 2020-му – 11 осіб і у 2021-му – 13 осіб [9].

На теперішній час на практичному досвіді існують проблемні питання при підготовці та передачі матеріалів екстрадиції по злочинам даної категорії.

Розглянемо проблематику проведення екстрадиції за злочинами, передбаченими ст.149 КК України на прикладі кримінального провадження, за ч.2 ст.149 КК України, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань Слідчим управлінням Головного управління Національної поліції України в Дніпропетровській області.

Так, згідно з матеріалів кримінального провадження: «В період з вересня 2009 року по грудень 2012 року громадянка «П» діючи за попереднім зговором з громадянами «Р», «Б» умисно та з корисливих мотивів, з використанням обману та вразливого стану осіб, в м. Кривому Розі, Дніпропетровської області організували вербовку громадян України «С», «Р», «К», «Г», «П». Надалі, з метою їх експлуатації на території м. Москви Російської Федерації, перевезли вказаних осіб та отримав над ними фактичний контроль примусили їх

займатися жебрацтвом на території м. Москва, Російської Федерації.

У подальшому громадян «П», «Р» та «Б» було оголошено у міжнародний розшук. 03.02.2014 від компетентних органів Російської Федерації надійшов лист про те, що громадян «П», «Р» та «Б» затримано на території м. Москва, Російської Федерації» [10].

Згідно вказівок Офіса Генеральної прокуратури України та вимог ст. 575 КПК України відповідним підрозділом СУ ГУНП в Дніпропетровській області підготовлено матеріали екстрадиції та направлено до Центрального органу України (Офіса Генеральної прокуратури України) для вирішення питання можливості проведення екстрадиції громадянин «П», «Р» та «Б».

У подальшому компетентними органами Російської Федерації під час розгляду матеріалів екстрадиції відносно громадян «П», «Р» та «Б», російською стороною їм надано право на оскарження рішення Офіса Генеральної прокуратури України про їх екстрадицію (стаття 463 Кримінально-процесуального кодексу Російської Федерації) і це є правом обвинувачених «П», «Р» та «Б», але під приводом розгляду скарги обвинувачених компетентними органами Російської Федерації процес розгляду матеріалів екстрадиції затягнувся на 9 років.

Станом на 2023 рік обвинувачені громадяни «П», «Р» та «Б», не видані до України, процедура екстрадиції не завершена та громадян «П», «Р» та «Б», так і не притягнуто до кримінальної відповідальності за скоєння ними тяжкого кримінального правопорушення відносно вказаних громадян.

На розглянутому прикладі можливо спостерігати халатне ставлення до своїх професійних обов'язків з боку компетентних органів Російської Федерації та невиконання вимог міжнародних угод під час розгляду матеріалів екстрадиції, підготовлених компетентними органами України.

Таким чином, на розглянутому прикладі робимо висновок про те, що особи, які скоюють кримінальні правопорушення, передбачені даною категорією кримінальних правопорушень уникають кримінальної відповідальності за допомогою законодавства іноземних держав, в розглянутому випадку - Російської Федерації.

На теперішній час враховуючи всі обставини процес здійснення міжнародного співробітництва з країною агресором – РФ ще більш ускладнився. 23.12.2022 набув чинності Закон України № 2783-IX від 01.12.2022 «Про зупинення дії та вихід з Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах та Протоколу до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року» [11]. Водночас до сьогодення роз'яснення щодо застосування Закону України № 2783-IX відсутні. Таким чином компетентні органи зараз постають перед проблемою остаточного притягнення до кримінальної відповідальності злочинців з країни агресора – Російської Федерації.

На нашу думку слід враховувати вимоги міжнародних угод та договорів, при цьому слід розробити відповідний механізм застосування чинного законодавства України щодо здійснення процедури екстрадиції відносно злочинів будь-якої категорії, та не допускати випадки не притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за скоєння ними злочинів з початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну.

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України» від 06.02.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2915-IX#Text> (дата звернення 02.03.2023).

2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2022 р. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravorushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 02.03.2023).

3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2023 р. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravorushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>. (дата звернення 02.03.2023).

4. Електронне видання BBC NEWS Україна URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63753257> (дата звернення 02.03.2023).

5. Електронне видання аналітичного порталу «СЛОВО І ДІЛО» URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/05/novyna/bezpeka/stalo-vidomo-skilky-ukrayinciv-deportuvaly-rf> (дата звернення 02.03.2023).

6. Закон України «Про протидію торгівлі людьми», від 20.09.2011 №3739-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (дата звернення 02.03.2023).

7. Кримінальний кодекс України: від 17.01.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 02.03.2023).

8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI:

станом на 05.02.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 02.03.2023).

9. Електронний ресурс Офісу Генеральної прокуратури України. URL : <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення 02.03.2023).

10. Копія наглядової справи СУ ГУНП в Дніпропетровській області.

11. Закон України № 2783-IX від 01.12.2022 «Про зупинення дії та вихід з Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах та Протоколу до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222783> (дата звернення 02.03.2023).

УДК 343.575+351.761.3

DOI: 10.31733/17-03-2023-430-431

Юрій БУКОВСЬКИЙ

здобувач наукового ступеня
доктора філософії заочної форми навчання
наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ

**ФУНКЦІЇ ДЕПАРТАМЕНТУ БОРОТЬБИ З НАРКОЗЛОЧИННІСТЮ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ
ПРАВопОРУШЕННЯМ В СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИКІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ
З ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ**

Швидкий розвиток інформаційних технологій і телекомунікаційних мереж, серед яких необхідно відмітити збільшення можливостей мережі Інтернету та соціальних мереж, суттєво впливає не лише на розвиток різноманітних сфер життєдіяльності людей, а також на способи вчинення і приховування різноманітних кримінальних правопорушень, зокрема у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів (далі – наркотики).

Так, значна кількість наркодільки перейшла на безконтактний метод збуту наркотиків, завдяки чому на сьогодні прямий контакт покупця з наркобувальником практично відсутній. Одночасно, наркодільки залучають на постійній основі через мережу Інтернет нових покупців та розповсюджувачів наркотиків, здійснюють рекламу тематичних повідомлень про способи придбання наркотиків, їх збуту, термінів надходження нових видів наркотиків, посилання на Інтернет-форуми та чати, спеціальні сайти оголошень, Інтернет-магазини, соціальні мережі, на яких міститься інформація про протиправні діяння з наркотиками тощо.

Таким чином на підрозділі боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України необхідно покласти нові функції щодо запобігання та виявлення кримінальних правопорушень в сфері обігу наркотиків шляхом проведення відповідної пошукової роботи у соціальних мережах, а також на різноманітних сайтах (чатах), щодо осіб, які причетні до незаконного обігу наркотиків з використанням мережі Інтернет.

Нажаль у діючому сьогодні Положенні про Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України, затвердженого наказом Національної поліції України від 18 червня 2020 р. № 474, не закріплено функції вказаного підрозділу щодо його діяльності у кіберпросторі, тому враховуючи викладене пропонується внести відповідні зміни та доповнення до вказаного вище Положення, що надасть можливість діяти вказаному підрозділу у правовому полі.

Тому пропонуємо до функцій Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України віднести наступні положення, а саме:

- виявлення в мережі Інтернет осіб, які мають намір вчинити кримінальні правопорушення в сфері обігу наркотиків;
- виявлення облікових записів, Інтернет-сторінок, які використовуються для вчинення кримінальних правопорушень в сфері обігу наркотиків, та здійснення їх негласного контролю з ціллю своєчасного виявлення та припинення їх злочинних намірів або викриття у вчиненні кримінального правопорушення;